

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 18 Febr. 1873, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser rörande ersättning till vittnen i brottmål.

I 17 Kap. 5 § Rättegångs-balken stadgas: »Den vitne påkallat, betale ty sin resekostnad och taring, efter dess värdighet. Sämjas de ej derom; lägge dem så domaren emellan, som skäligen pröfvas.» Enligt Kongl. kungörelserna den 20 November 1845 och den 23 Mars 1858 bör detta stadgande äfven tillämpas i gröfre, för allmänna säkerheten vådliga brottmål, som af allmän åklagare åtalas, hvadan den, som allmän åklagare å tienstens vägnar åberopar till vittne i dylikt mål, och som sig inställt vid domstol, belägen på minst en mils afstånd från vittnets hemvist, bör, derest vittnet det äskar och domaren pröfvar sådant skäligen, tilläggas ersättning af allmänna medel för dess resekostnad och uppehälle med högst 16 sk. banko för hvarje dag, som i och för resan samt vistandet vid domstolen erfordras, samt skjutspenningar för en häst fram och åter, i de händelser, då den tilltalade antingen icke kan till ansvar dömas, eller ock sakfällas, men saknar tillgång att ersättningen utgifva; dock att, om den tilltalade frikännes, och åtalet finnes vara utan skäl anställt, nämnda ersättningsskyldighet åklagaren åligger. Derjemte stadgas i Kongl. kungörelsen den 8 Oktober 1851, att den vittnen i brottmål af allmänna medel tillagda ersättning får förskottsvis utbetalas, å landet af kronofogde i det fögderi, der ransakningen varit hållen, samt i städerna, utom Stockholm, af magistraten. I Stockholm skola dylika utgifter af Statskontoret till vederbörande direkte anordnas.

Genom ifrågavarande, inom Andra Kammaren väckta motioner, hvilka blifvit till Lag-Utskottet remitterade, är föreslaget

1:o af Herr *Nils Nilsson* från Blekinge län (motionen N:o 44): att, med ändring af stadgandet, det endast de vittnen som bo en mil från den domstol, hvartill de kallats, äro till ersättning berättigade, »alla vittnen i gröfre och för allmänna säkerheten vådliga brottmål må, då de det äska och i fall den sakfällde saknar tillgång, tilldelas ersättning af allmänna medel, efter de i 17 Kap. 5 § Rättegångs-balken lagde grunder, dock ej till högre belopp än Kongl. kungörelsen af den 20 November 1845 medgifver»;

2:o af Herr *Gustaf Jonsson* (motionen N:o 79): »att Riksdagen för sin del ville besluta en förändring i Kongl. kungörelsen den 20 November 1845, att vittnen tilläggas af allmänna medel för deras resekostnad och uppehälle 1 R:dr R:mt för hvarje dag och skjutspenningar för en häst fram och åter, samt lösen för ett styrkt transsumt af domstols beslut»; och

3:o af Herr *G. Hæggström* (motionen N:o 165): »att Riksdagen ville för sin del besluta, med upphäfvande af åberopade Kongl. kungörelsen, utfärdandet af en författning af det ungefärliga innehåll, att lagens stadgande i 17 Kap. 5 § Rättegångs-balken, att den, som vittne påkallat, skall betala dess resekostnad och förtäring, bör äfven tillämpas i brottmål, som af allmän åklagare åtalas, hvadan den, som allmän åklagare å tienstens vägnar åberopat till vittne i dylikt mål, och som sig inställt vid domstol, belägen på minst tre mils afstånd från vittnets hemvist, skall, derest vittnet det äskar, vid samma rättegångstillfälle tilläggas ersättning för dess resekostnad och uppehälle med högst 1 R:dr 50 öre för hvarje dag, som i och för resan och vistandet vid domstolen erfordras, samt skjutsersättning för en häst fram och åter, hvilken ersättning skall till vittnet uppå dess anmälan, med företeende af första domstols beslut, af allmänna medel utbetalas, å landet af kronofogden i det fögderi, der målet varit handlagdt, och i städerna utom Stockholm af magistraten samt i Stockholm af Statskontoret, med staten förbehållen rätt att af åklagaren utbekomma den erlagda vittnesersättningen, om han ej gittat i målet åstadkomma half bevisning».

Hvad först angår Herr Nilssons förslag, som afser borttagande af den såsom vilkor för statens ersättningsskyldighet nu gällande bestämmelse, att vittnets hemvist skall vara beläget på minst en mils afstånd från domstolen, så lärer ej kunna förnekas, att den i 17 Kap.

5 § Rättegångs-balken uttalade grundsats, att förpligtelsen att aflägga vittnesmål bör motsvaras af rättigheten till ersättning för kostnad och besvär, eger tillämplighet äfven å de vittnen i brottmål, dem allmänna åklagaren å tjenstens vägnar åberopat, äfvensom att tanken derpå, att sådan ersättning ej kan vinnas, möjligen kan afhålla en eller annan att på förhand uppenbara hvad han i målet har sig bekant och sålunda försvåra bevisningen. Men tager man å andra sidan i betraktande, att hvarje samhällsmedlem eger skyldighet att i sin mån bidra till rättstillståndets uppehållande, äfven om dermed är förenad någon personlig uppoffring, att uppoffringen i förevarande hänseende, då fråga är om blott en väglängd af en mil, den de flesta utan ansträngning kunna vandra till fots, väl ej må anses öfverdrifvet stor, samt slutligen att staten skulle kunna få vidkännas alltför kännbara utgifter, derest alla vittnen, utan undantag till och med för dem, som bodde å sjelfva tingsstället eller i den stad der rättegångsförhandlingen egde rum, skulle till ersättning berättigas; så vill det synas, som om öfvervägande skäl tala för bibehållande af nu gällande stadgande, hvilket, i Utskottets tanke, på ett lämpligt sätt förmedlar grundsatsen om medborgarens förpligtelse att, utan särskild betalning, verka i samhällets intresse och hans billiga anspråk på godtgörelse för dermed för- enadt besvär, då detsamma kan anses verkligen betungande.

I följd häraf hemställer Utskottet,

1:o att Herr Nils Nilssons motion i denna del måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Beträffande derefter beloppet af den ifrågavarande traktaments- ersättningen, så torde väl ej kunna bestridas, att nu stadgade 50 öre för hvarje dag, är nog litet i förhållande till nutidens lefnadskostnader. Men då skjutslegan numera blifvit betydligt förhöjd, samt mindre bemedlade personer, om hvilka här företrädesvis är fråga, merendels kunna inbespara resekostnaden genom att färdas gående till domstolen, synes redan ur sådan synpunkt en lagförändring i ifrågavarande syfte icke vara särdeles behöflig. För öfrigt är det af vikt, att ersättningen icke bestämmes så hög, att det kunde blifva en spekulation för lättjefulla och sysslolösa personer att genom föregifvande af större kunskap om saken än de verkligen ega låta åberopa sig såsom vittnen i mål, der de ej hade någon upplysning af vikt att meddela. I öfrigt gäller äfven i denna fråga hvad ofvan är yttradt om den medborgerliga pligten att något offra för samhället och om statsverkets betungande med utgifter, som kunde alltför mycket taga dess tillgångar i anspråk.

På dessa skäl och då frågan om lösen för domstols protokoll angående vittnesersättningen ej synes vara af art eller vigt att densamma bör inblandas i ofvan afhandlade ämne, anser Utskottet sig böra hemställa,

2:o att Herrar Gustaf Jonssons och G. Hæggströms förslag i nu omhandlade hänseenden ej måtte af Riksdagen bifallas.

Slutligen har Utskottet att yttra sig öfver Herr Hæggströms förslag, i hvad det åsyftar skyldighet för staten att utgifva ersättning till de af allmän åklagare åberopade vittnen i alla brottmål, hvilka af sådan åklagare åtalas, med rättighet dock för staten att af åklagaren återfå ersättningsbeloppet, i fall denne icke gittat förebringa half bevisning emot den tilltalade. I det senare hänseendet torde endast behöfva erinras, dels att, der åklagaren ej saknat skäl till åtalets anställande, ehuru han icke kunnat åstadkomma half bevisning, billigheten fordrar, att han, på sätt nu gällande lag förmår, befrias från ersättningsskyldighet, som deremot bör drabba honom hädanefter såsom hittills, om åtalet finnes vara utan skäl anstaldt, dels ock att statskassan icke lämpligen kan betungas med sådant förskott, som här är i fråga.

I förstberörda hänseende deremot synes förslaget mera förtjena uppmärksamhet.

Då lagstiftningen redan i princip erkänt statens skyldighet att godtgöra de vittnen, hvilkas besvär och kostnader äro af mer afsevärd beskaffenhet, torde denna princip icke utan mycket talande skäl böra i något fall öfvergifvas. Det må vara sannt, att de så kallade »gröfre» brotten icke kunna utan stor våda för rättstillståndet lemnas obeifrade, och att möjligheten att få den, som gjort sig till ett sådant skyldig, öfverbevisad knappast kan för högt skattas. Men otvifvelaktigt lärers också vara, att många andra förbrytelser, t. ex. lurendrejeri, olofflig tillverkning och försäljning af bränvin, skogsåverkan å kronans mark m. m., hvilka kunna demoralisera en hel befolkning, ofta äro för samhällsordningen lika skadliga; hvartill kommer att obenägenheten att vittna i mål af sist antyddas beskaffenhet, i sig sjelf stor, måste blifva ännu större, då den, som har någon upplysning att lemna, äfventyrar att, om han sådant uppenbarar, nödgas infinna sig vid en aflägsset belägen domstol, utan utsigt att få sina besvär i någon mån ersatta. Derföre, oakadt statens utgifter utan tvifvel komma att icke obetydligt ökas genom att utsträcka rättigheten till ersättning åt vittnen äfven i brottmål af mindre grof art, tvekar likväl Utskottet icke att sådant förorda, hvar-

vid dock Utskottet, enär strafflagen skiljer emellan brott, hvilka under allmänt åtal höra, och sådana hvilka icke må af allmän åklagare åtalas, der ej målsegande brottet till åtal angifvit, samt då till sistnämnda kategori hänförliga brottmål äro i så måtto af privat natur, att sakens anhängiggörande vid domstol är beroende på den enskilda målsegandens angivelse, ansett statens mellankomst med hänseende till vittnesersättning i dessa fall ej erforderlig.

En föreskrift i öfverensstämmelse med Utskottets nu uttalade åsigt skulle derjemte afhjelpa en obestämdhet, som, till men för enhet i tillämpningen, vidlåder gällande lag, enligt hvilken statens ersättningskyldighet är inskränkt till »gröfre, för allmänna säkerheten vådliga brottmål». Ingenstädes finnes i lagen närmare beskrifvet, hvilka dessa brott äro, då deremot 19 § i Kongl. förordningen angående nya strafflagens införande den 16 Februari 1864 stadgar, att under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag uttryckligen undantagna finnas.

På grund häraf och med föranledande af Herr Hægströms förslag i ämnet, får Utskottet hemställa,

3:o att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom, med upphäfvande af Kongl. kungörelsen den 20 November 1845 och den 23 Mars 1858 förordnas:

Hvad lagen stadgar i 17 Kap. 5 § Rättegångsbalken, att den, som vittne påkallat, skall betala dess resekostnad och tåring, bör äfven tillämpas i brottmål, som af allmän åklagare anhängiggöras eller utföras, der brottet är af den beskaffenhet, att det kan af honom åtalas utan angivelse af målsegande, så att den, som allmän åklagare, å tienstens vägnar, åberopat till vittne i dylikt mål och som sig inställt vid domstol, belägen på minst en mils afstånd från vittnets hemvist, bör, derest vittnet det äskar och domaren pröfvar sådant skäligen, tilläggas ersättning af allmänna medel för dess resekostnad och uppehälle med högst 50 öre riksmünt för hvarje dag, som i och för resan samt vistandet vid domstolen erfordras, samt skjutspenningar för en häst fram och åter, i de händelser, då den tilltalade antingen icke kan till ansvar dömas, eller ock sakfällas, men saknar tillgång att ersättningen utgifva; dock att, om den tilltalade frikännes, och åtalet finnes vara utan

skäl anställt, nämnda ersättningsskyldighet åklagaren åligger.

Stockholm den 17 Februari 1873.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. GEGERFELT.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*: »Ifrån Utskottets beslut har jag varit i så måtto skiljaktig, att jag ansett att, oberoende af afståndet af vittnets bostad ifrån stället der rätten har sitt sammanträde, rättigheten till ersättning må för vittne ega rum, i de fall der sådan ersättning af allmänna medel gäldas. Icke heller kan jag till alla delar biträda den i Utskottets utlåtande begagnade motivering».

af Herr *Caspersson*;

af Herr *M. Jonsson*, som instämde med Herr Grefve *Mörner*.